

Sandsynlighedsregning

4. forelæsning

Bo Friis Nielsen

Anvendt Matematik og Computer Science

Danmarks Tekniske Universitet

2800 Kgs. Lyngby – Danmark

Email: bfni@dtu.dk

Dagens emner: Afsnit 3.3 og 3.4

- Varians/standardafvigelse

$$\text{Var}(X) = \text{E}[(X - \text{E}(X))^2] = \sum_{\text{alle } x} (x - \text{E}(X))^2 \text{P}(X = x)$$

- Normalfordelingsapproximation/den Centrale Grænseværdisætning

$$\text{P}\left(a \leq \frac{S_n - n\mu}{\sigma\sqrt{n}} \leq b\right) \approx \Phi(b) - \Phi(a)$$

- Markovs og Chebychevs uligheder for ekstreme udfald

$$\text{P}(X \geq a) \leq \frac{\text{E}(X)}{a} \quad \text{P}(|X - \text{E}(X)| \geq k\text{SD}(X)) \leq \frac{1}{k^2}$$

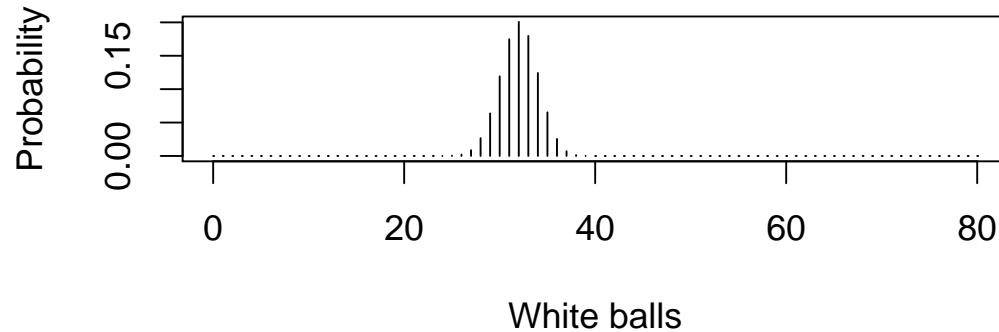
- Et udpluk af diskrete fordelinger

$$\text{P}(T = i) = (1 - p)^{i-1} p \quad \text{P}(Y_r = i) = \binom{i + r - 1}{r - 1} p^r (1 - p)^i$$

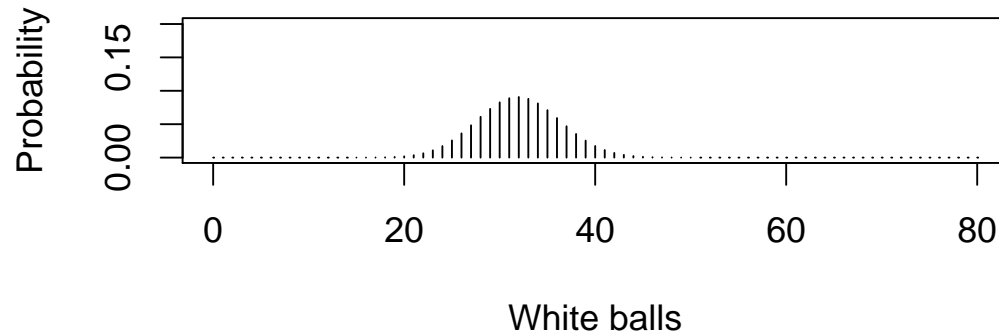
- Indikatorfunktioner $I_A = \begin{cases} 1 & \text{hvis } A \text{ indtræffer} \\ 0 & \text{hvis } A^c \text{ indtræffer} \end{cases}$

Standardafvigelse/varians

Without replacement

With replacement

Den hypergeometriske fordeling har mindre variation end binomialfordelingen.

Definition af varians

$$\text{Var}(X) = \text{E}[(X - \text{E}(X))^2] = \sum_{\text{alle } x} (x - \text{E}(X))^2 \text{P}(X = x)$$

Beregningsformel for varians (vigtig) p.186

$$\text{Var}(X) = \text{E}(X^2) - (\text{E}(X))^2$$

“Shift and scale”

$$\text{Var}(aX + b) = a^2 \text{Var}(X)$$

Sum af *uafhængige* variable

Hvis X_1, \dots, X_n er uafhængige, så er

$$\text{Var} \left(\sum_{i=1}^n X_i \right) = \sum_{i=1}^n \text{Var}(X_i)$$

Varians af et tal trukket fra en liste

Givet en liste af tal

$$(x_1, x_2, \dots, x_n)$$

Lad X være en stokastisk variabel: Et tilfældigt element af listen.

$$E(X) = \bar{x} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i$$

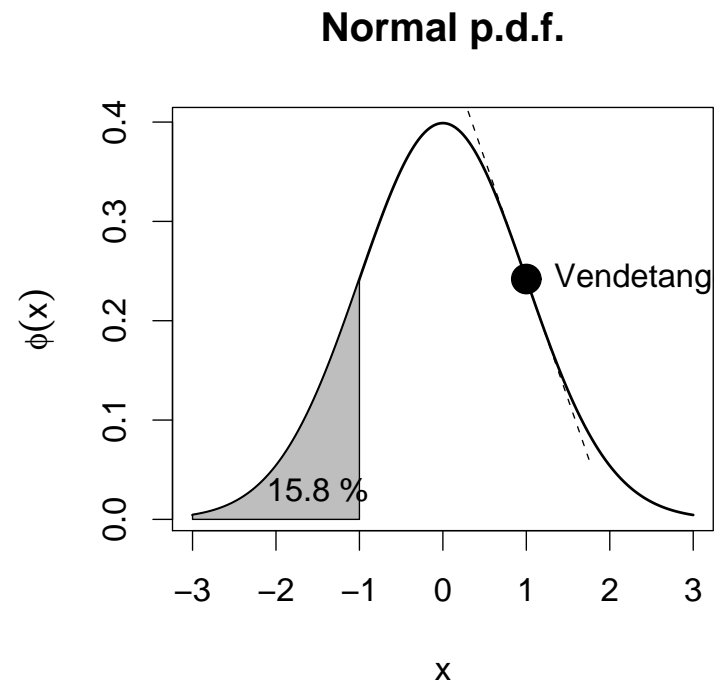
$$\text{Var}(X) = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n x_i^2 - \bar{x}^2$$

Standardafvigelse

$$SD(X) = \sqrt{\text{Var}(X)}$$

“Shift and scale”

$$SD(aX + b) = |a|SD(X)$$

Bestem variansen i binomialfordelingen (n, p)

Først, skriv $X \sim \text{Bin}(n, p)$ som

$$X = X_1 + \cdots + X_n \quad \text{hvor} \quad X_i \sim \text{Bernoulli}(p)$$

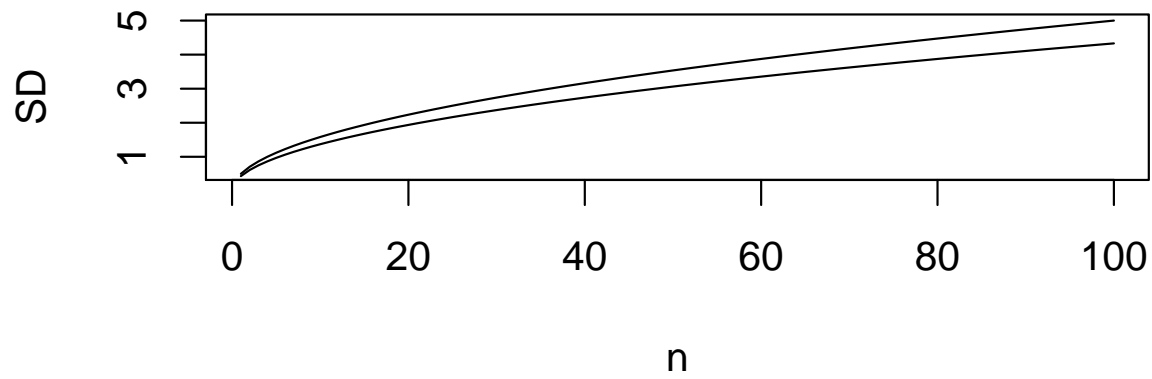
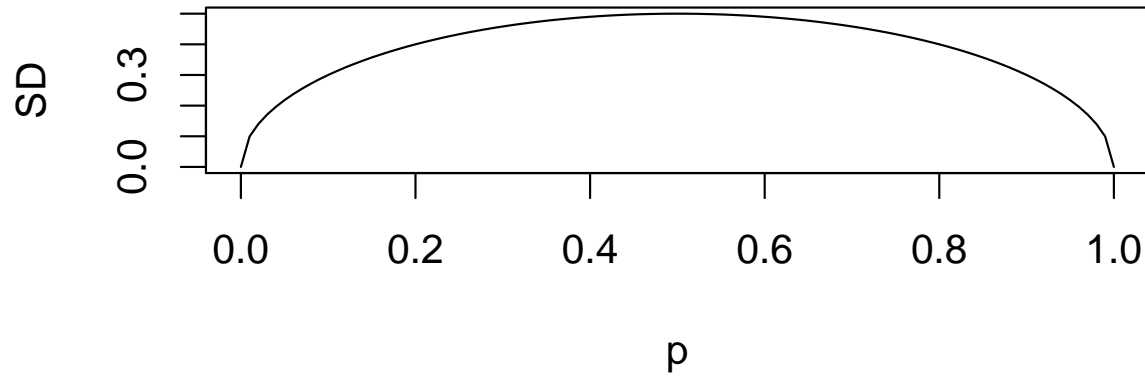
Dernæst, variansen i en Bernoullifordeling (p):

$$\mathbb{E}(X_i) = p, \quad \mathbb{E}(X_i^2) = p, \quad \text{Var}(X_i) = p - p^2 = p(1 - p)$$

Kombinér:

$$\text{Var}(X) = np(1 - p)$$

Spredningen i binomialfordelingen (n, p)

Lad X være antallet af dage i en måned valgt tilfældigt blandt årets tolv måneder i et ikke-skudår. Det anføres, at $E(X) = \frac{365}{12}$.

Spørgsmål 1

Man finder $SD(X)$ til

- 1 0,71
- 2 0,76
- 3 0,81
- 4 0,86
- 5 0,91
- 6 Ved ikke

Kvadratrodsloven

Lad X_i være I.I.D. (Independent and Identically Distributed).

Definér summen $S_n = X_1 + \dots + X_n$

Definér gennemsnittet $\bar{X}_n = \frac{1}{n}S_n$.

$$E(S_n) = nE(X_i) \quad , \quad SD(S_n) = \sqrt{n}SD(X_i)$$

$$E(\bar{X}_n) = E(X_n) \quad , \quad SD(\bar{X}_n) = \frac{1}{\sqrt{n}}SD(X_n)$$

Store tals svage lov

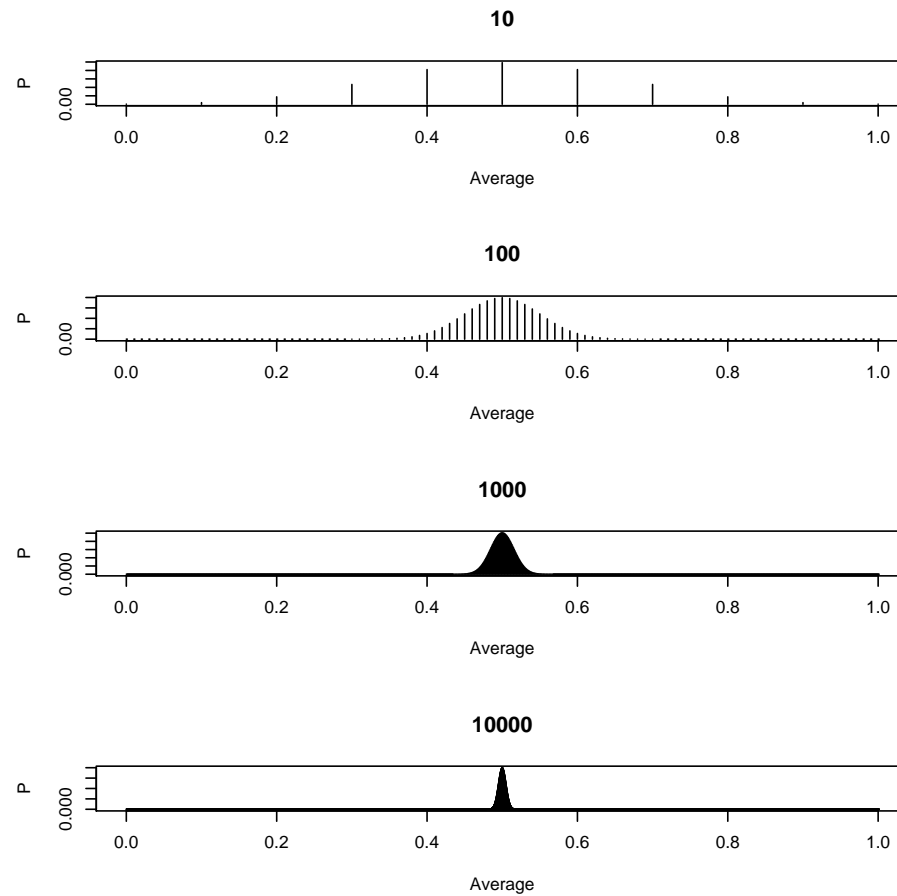
Lad X_i være I.I.D. med middelværdi μ og spredning σ .

$$\forall \epsilon > 0 :$$

$$n \rightarrow \infty \Rightarrow$$

$$P(|\bar{X}_n - \mu| < \epsilon) \rightarrow 1$$

(\bar{X}_n konvergerer mod μ
i sandsynlighed)

Den centrale grænseværdisætning p.196

Lad X_1, \dots, X_n være I.I.D. med middelværdi μ og varians σ^2 .

Definér $S_n = X_1 + \dots + X_n$.

For store n gælder approksimativt

$$P \left(a \leq \frac{S_n - n\mu}{\sigma\sqrt{n}} \leq b \right) \approx \Phi(b) - \Phi(a)$$

Betydning

- CGS er et centralt resultat i sandsynlighedsregningen og statistikken (og findes i mange varianter)
- Budskabet er, at stokastiske variable, der er dannet gennem en sum af mange mindre bidrag, med god tilnærmelse kan beskrives ved en normalfordeling, som vi strengt taget først stifter bekendtskab med i næste uge
- Vi har allerede set denne sætning i anvendelse for binomialfordelingen (og Poissonfordelingen)

Markovs ulighed p.174

- For ikke negative stokastiske variable, kan vi angive en øvre grænse for sandsynligheder ved brug af middelværdien.

$$P(X \geq a) \leq \frac{E(X)}{a}$$

Chebychevs ulighed p.191

- Hvis vi også kender variansen kan vi som regel skærpe denne grænse

$$P(|X - E(X)| \geq kSD(X)) \leq \frac{1}{k^2}$$

Om en stokastisk variabel X , der beskriver et rumindhold, oplyses det, at den har middelværdi $E(X) = 10$.

Spørgsmål 2

Den mindste øvre grænse for $P(X \geq 20)$ findes til

- 1 $\frac{1}{4}$
- 2 $\frac{1}{2}$
- 3 $\frac{3}{4}$
- 4 $1 - \Phi\left(\frac{20-10}{\sqrt{20}}\right)$
- 5 En sådan grænse kan ikke bestemmes ud fra det oplyste
- 6 Ved ikke

Hvor Φ som sædvanlig betegner fordelingsfunktionen for en standardiseret normalfordelt variabel.

Et udvalg af diskrete fordelinger

- En række grundlæggende mekanismer
- Se pp.475 “Distribution summaries”

Spørgsmål 3

Hvis en række tal c_i udgør en sandsynlighedsfordeling, hvad må der så gælde om c_i ?

- 1 Der er ingen specifikke krav
- 2 $\sum_i c_i = 1$
- 3 c_i kan bestemmes fra en formel som $c_i = \binom{n}{i} p^i (1 - p)^{n-i}$
- 4 $c_i \geq 0$
- 5 Ingen af de ovenstående er tilstrækkelige
- 6 Ved ikke

Den geometriske fordeling

T : antal Bernoulli forsøg indtil første succes

$$P(T = i) = (1 - p)^{i-1}p$$

$$P(T > i) = (1 - p)^i$$

Middelværdi

$$E(T) = \sum_{i=0}^{\infty} P(T > i) = \frac{1}{p}$$

Varians

$$\text{Var}(T) = \frac{1 - p}{p^2}, \quad \text{SD}(T) = \frac{\sqrt{1 - p}}{p}$$

T_r Antal forsøg indtil r te succes

Negativ binomialfordeling

- Y_r Antal fiaskoer til den r 'te succes i en sekvens af Bernoulliforsøg
- Hvor mange kameraer skal vi kassere før vi får r , der passerer kvalitetskontrollen

$$T_r = Y_r + r$$

- (Har i øvrigt mange andre fortolkninger)

Spørgsmål 4

Hvad er middelværdi og varians for en $NB(r, p)$ fordeling?

- 1 $E(Y_r) = \frac{r(1-p)}{p}, \text{Var}(Y_r) = \frac{r(1-p)}{p^2}$
- 2 $E(Y_r) = \frac{r(1-p)}{p}, \text{Var}(Y_r) = \frac{(1-p)}{p^2}$
- 3 $E(Y_r) = \frac{1}{p}, \text{Var}(Y_r) = \frac{r(1-p)}{p^2}$
- 4 $E(Y_r) = \frac{1}{p}, \text{Var}(Y_r) = \frac{(1-p)}{p^2}$
- 5 $E(Y_r) = \frac{r}{p}, \text{Var}(Y_r) = \frac{r}{p^2}$
- 6 Ved ikke

Negativ binomialfordeling udledning

Antal fiaskoer før r 'te succes.

En sekvens af Bernoulli forsøg: fffsffsfs

Vi skal placere $r - 1$ succeser på $i + r - 1$ forsøg før vores “endelige” succes.

Derfor

$$\begin{aligned} P(Y_r = i) &= \binom{i + r - 1}{r - 1} p^{r-1} (1 - p)^i p \\ &= \binom{i + r - 1}{r - 1} p^r (1 - p)^i \end{aligned}$$

Middelværdi og varians

$$Y_r \sim NB(r, p) \quad Y_r = T_r - r \quad T_r = W_1 + \cdots + W_r$$

hvor W_i er ventetiden fra den $i - 1$ te til den i te succes.
 W_i er IID; geometrisk (p) fordelt: Lad X_i være antallet af fiaskoer mellem succes $i - 1$ og i .

$$E(W_i) = \frac{1}{p} \quad \text{Var}(W_i) = \frac{1-p}{p^2}$$

Vi har da

$$Y_r = \sum_{i=1}^r X_i = \sum_{i=1}^r (W_i - 1) = \sum_{i=1}^r W_i - r$$

Derfor:

$$E(Y_r) = \frac{r}{p} - r = r \frac{1-p}{p} \quad \text{Var}(Y_r) = r \frac{1-p}{p^2}$$

Indikatorfunktionen (p.155), p.168

$$I_A = \begin{cases} 1 & \text{hvis } A \text{ indtræffer} \\ 0 & \text{hvis } A^c \text{ indtræffer} \end{cases}$$

Spørgsmål 5

Hvad er $E(I_A)$

- 1 0,5
- 2 1
- 3 A
- 4 $P(A)$
- 5 Kan man ikke sige generelt
- 6 Ved ikke

Hvornår kan man bruge indikatorfunktioner?

Man kan bruge indikatorfunktionen når vi kan skrive en stokastisk variabel X som

$$X = I_{A_1} + I_{A_2} + \cdots + I_{A_k}$$

- dvs. X tæller, hvor mange af hændelserne A_1, \dots, A_k , der er indtruffet.

$$E(X) = P(A_1) + P(A_2) + \dots + P(A_k)$$

bruges når $P(A_i)$ kan bestemmes (let), men fordelingen af X ikke kan. (F.eks. opgave 3.2.14)

Opgave 3.3.8

Lad A_1 , A_2 og A_3 være hændelser med sandsynlighederne

$$P(A_1) = \frac{1}{5}, \quad P(A_2) = \frac{1}{4}, \quad P(A_3) = \frac{1}{3}$$

Lad N betegne antallet af disse hændelser, der indtræffer.

Opskriv N udtrykt ved indikatorvariable

- Variablen I_B antager værdien 1, hvis B indtræffer, ellers 0.

$$N = I_{A_1} + I_{A_2} + I_{A_3}$$

Find $E(N)$

$$N = I_{A_1} + I_{A_2} + I_{A_3}$$

Vi tager forventning på begge sider

$$E(N) = E(I_{A_1} + I_{A_2} + I_{A_3})$$

Dermed

$$E(N) = E(I_{A_1}) + E(I_{A_2}) + E(I_{A_3}) \quad \text{Hvorfor?}$$

$$E(N) = P(A_1) + P(A_2) + P(A_3) = \frac{47}{60}$$

Beregn $\text{Var}(N)$ når

- A_1 , A_2 og A_3 er gensidigt udelukkende
- A_1 , A_2 og A_3 er uafhængige
- $A_1 \subset A_2 \subset A_3$

Var(N) når A_i er gensidigt udelukkende

I dette tilfælde har vi

$$P(N > 1) = 0$$

$$P(N = 1) = P(A_1 \cup A_2 \cup A_3) = P(A_1) + P(A_2) + P(A_3) = E(N)$$

Eksperimentet er altså et Bernoullieksperiment og vi har

$$\text{Var}(N) = p(1 - p) = \frac{47}{60} \frac{13}{60} = 0,170 = 0,412^2$$

Var(N) når A_1 , A_2 og A_3 er uafhængige

$$\text{Var}(N) = \text{Var}(I_{A_1} + I_{A_2} + I_{A_3}) = \text{Var}(I_{A_1}) + \text{Var}(I_{A_2}) + \text{Var}(I_{A_3})$$

For hver A_i har vi

$$\text{Var}(I_{A_i}) = P(A_i) \cdot P(A_i^c)$$

Altså

$$\text{Var}(I_{A_1}) = \frac{1}{5} \frac{4}{5} = \frac{4}{25} \quad \text{Var}(I_{A_2}) = \frac{3}{16} \quad \text{Var}(I_{A_3}) = \frac{2}{9}$$

Så

$$V(N) = \frac{2051}{3600} \approx 0,570 \approx 0.755^2$$

Beregn $\text{Var}(N)$ når $A_1 \subset A_2 \subset A_3$

$$P(N = 3) = P(A_1) = \frac{1}{5}$$

Vi har ved brug af differensreglen p.22

$$P(N = 2) = P(A_2 \setminus A_1) = P(A_2) - P(A_1) = \frac{1}{20}$$

$$P(N = 1) = P(A_3 \setminus A_2) = P(A_3) - P(A_2) = \frac{1}{12}$$

Dermed:

$$E(N^2) = \frac{9}{5} + \frac{4}{20} + \frac{1}{12} = \frac{119}{60}$$

$$\text{Var}(N) = E(N^2) - (E(N))^2 = \frac{4931}{3600} = 1,370 = 1,170^2$$

Beregn $\text{Var}(N)$ når

A_1, A_2 og A_3 er gensidigt udelukkende $\text{Var}(N) = 0,412^2$

A_1, A_2 og A_3 er uafhængige $\text{Var}(N) = 0,755^2$

$A_1 \subset A_2 \subset A_3$ $\text{Var}(N) = 1,17^2$

Kan vi forklare/forstå resultatet?

Tail sum formula

Hvis X kan antage værdier $0, 1, \dots$

$$E(X) = \sum_{i=1}^{\infty} P(X \geq i)$$

(En tilsvarende formel gælder for kontinuerte variable; kap. 4)

Bevis:

$$X = \sum_{i=1}^X 1 = \sum_{i=1}^{\infty} I_{X \geq i}$$

$$E(X) = E\left(\sum_{i=1}^{\infty} I_{X \geq i}\right) = \sum_{i=1}^{\infty} E(I_{X \geq i}) = \sum_{i=1}^{\infty} P(X \geq i)$$

Et par nyttige sumformler

$$\sum_{i=0}^N a^i = \frac{1 - a^{N+1}}{1 - a}, \quad |a| \neq 1$$

$$\sum_{i=0}^{\infty} a^i = \frac{1}{1 - a}, \quad |a| < 1$$

$$\sum_{i=0}^{\infty} \frac{a^i}{i!} = e^a$$

- For $a_i \geq 0$ og $b_i \geq 0$ har vi:

$$\left(\sum_{i=0}^{\infty} a_i \right) \left(\sum_{i=0}^{\infty} b_i \right) = \sum_{i=0}^{\infty} \left(\sum_{k=0}^i a_k b_{i-k} \right) = \sum_{i=0}^{\infty} c_i \quad c_i = \sum_{k=0}^i a_k b_{i-k}$$

Sammenhæng mellem fordelinger

- $X \sim \text{Bin}(n_1, p)$ og $Y \sim \text{Bin}(n_2, p)$: $X + Y \sim \text{Bin}(n_1 + n_2, p)$
- $X \sim \text{Geom}(p)$: $X - 1 \sim \text{NB}(1, p)$.
- $X \sim \text{NB}(r_1, p)$ og $Y \sim \text{NB}(r_2, p)$: $X + Y \sim \text{NB}(r_1 + r_2, p)$
- $\text{HyperGeom}(n, N, G) \rightarrow \text{Bin}(n, p)$ når $N, G \rightarrow \infty$ mens $G/N \rightarrow p$.
- Summer kan generelt approksimeres med normalfordelingen

Nye begreber i afsnit 3.3 og 3.4

- Varians og standardafvigelse
- Markovs og Chebychevs uligheder
- Indikatorfunktion
- Den centrale grænseværdisætning (3.3)
- Geometrisk fordeling
- Negativ binomial fordeling

Afsnit 3.3 og 3.4

- Varians/standardafvigelse

$$\text{Var}(X) = \text{E}[(X - \text{E}(X))^2] = \sum_{\text{alle } x} (x - \text{E}(X))^2 \text{P}(X = x)$$

- Normalfordelingsapproximation/den Centrale Grænseværdisætning

$$\text{P}\left(a \leq \frac{S_n - n\mu}{\sigma\sqrt{n}} \leq b\right) \approx \Phi(b) - \Phi(a)$$

- Markovs og Chebychevs uligheder for ekstreme udfald

$$\text{P}(X \geq a) \leq \frac{\text{E}(X)}{a} \quad \text{P}(|X - \text{E}(X)| \geq k\text{SD}(X)) \leq \frac{1}{k^2}$$

- Et udpluk af diskrete fordelinger

$$\text{P}(T = i) = (1-p)^{i-1}p \quad \text{P}(T_r = i) = \binom{x+r-1}{r-1} p^{r-1}(1-p)^i$$

- Indikatorfunktioner $I_A = \begin{cases} 1 & \text{hvis } A \text{ indtræffer} \\ 0 & \text{hvis } A^c \text{ indtræffer} \end{cases}$